

Llibre dels desheretats

Enric Lluch

Una història emocionant
sobre el final de la població
morisca valenciana

bromera

I

Aquells homes arribaren a migdia a cavall d'ases d'aquells que deien atzembles. La menudalla, en veure'ls, s'amagà rere dels canyars i les dones tancaren les portes amb els forrellats com sempre feien des que tot-hom parlava del Rull i dels altres bandolers que venien des dels caminals de la muntanya i assaltaven qualsevol i feien, sempre, malbé.

Emperò, de seguida, s'adonaren que aquells homes no eren bandolers, perquè un d'ells portava un penó brodat. El que semblava manar la colla cridà en la llengua comuna:

—Soc jurat del virrei i busque el vostre amo Martí de Gilabert!

A poc a poc, s'obriren les portes i l'àvia els contestà, també en la llengua comuna, que els homes eren als camps. A més, ella mai no havia vist l'amo, però, pel que havia sentit, potser fora a les planes d'Alqualija, on tenia casa i criats.

El jurat cap de colla preguntà:

—Digues, mora: com és que parles com nosaltres? Emperò, l'àvia no contestà.

Després de beure aigua, els homes del virrei marxaren.

Dos dies després, a poqueta nit, tornaren. No portaven els ases i dos d'ells venien ferits. Demanaren de menjar i beure i un lloc per descansar.

Tot seguit, el jurat digué que volia parlar amb tots els homes del caseriu que l'entengueren.

Llavors, Iussuf ben Palau contestà que, a més d'ell, el podien entendre els seus germans, l'avi Massud i els tres xiquets que duïen aigua als pobles grans. Però la gent que havia vingut l'hivern passat de les muntanyes de ponent no l'entendria bé, perquè tan sols sabien parlar el barrejat d'algaravia.

Aleshores, l'home jurat recomanà que calia estar a l'aguait, perquè uns quants traïdors dels pobles grans s'havien rebel·lat contra l'autoritat i els havien atacat a l'eixida d'Alzira, al costat del pont de pedra. A més a més, els traïdors s'havien juramentat en germania i volien quedar-se les terres. Per això, hi havia hagut morts a les alqueries i caserius dels voltants.

En sentir-ho, Massud, per ser el més vell, prengué la paraula:

—Nosaltres treballem les terres que ja treballaven els nostres avantpassats. Fem els pagaments que ens toquen fer i respectem el nostre amo i senyor. Mai no hem dit res ni per a bé ni per a mal i, per això, no podem tenir por del que vosaltres dieu Germanies.

Però el jurat contestà que potser fora millor que, ben aviat, s'emportaren les dones i els xiquets a les muntanyes si volien conservar les seues vides.

Dit açò, tothom callà. Els homes del virrei descansaren una estona i, quan encara era nit fosca, marxaren.

Volien tornar a València per contar el que havien vist a les terres de Sukr.

La Germania arribà de bon matí quan ja els homes del caseriu se n'havien anat a treballar els camps de la canyamel.

En veure totes les portes tancades, la Germania les colpejà amb les forques de ferro que portaven. Com que ningú no obria, dos dels agermanats trencaren la porta d'una de les cases, prengueren per les orelles una àvia i el seu net menut i els preguntaren on eren amagats els soldats del virrei.

Pel soroll, s'entreobriren algunes portes i les dones guaitaren temorenques. Mentre, els de la Germania tornaren a preguntar a crits on tenien amagats els soldats del virrei.

Tot d'una, un d'ells s'enrabià de debò i travessà el cos de l'àvia amb la seua forca i es mullà tot de sang. Després, tornà a cridar dient que faria el mateix amb el xiquet i amb tota la gent si no deien de seguida on eren els homes que buscaven.

Els altres, mentrestant, alçaren les forques i també pegaren crits:

–Mui ren els moros! Mui ren els moros!

Un dels xiquets que feia d'aiguader s'apropà corrent, es deixà caure als peus del que semblava manar la colla i digué que ell havia vist amb els seus ulls el jurat i els soldats del virrei cap a València quan encara era nit fosca.

Tot i això, els de la Germania entraren a totes les cases, fossaren tots els indrets, palpaven les dones i les xiquetes i trencaren les gerres i molts canyissos de cuc. Després d'adonar-se que l'aiguaderet havia dit la veritat, es fastiguejaren més encara. Botaren foc a moltes cases i marxaren pel camí de València al mateix temps que pegaven crits contra els amos i contra els creients que els treballaven les terres, tot dient:

–Muiren! Muiren!

De seguida, uns quants xiquets anaren als camps de la canyamel per buscar els homes. En arribar-hi, contaren fil per randa el que havia passat.

Llavors, els homes agafaren les corbelles i tornaren al caseriu. Tots feren per apagar els focs, però una de les cases ja era totalment cremada.

Després, vessaren llàgrimes, es llançaren terra pel llom i es pegaren cabotades contra les soques de les moreres. A la nit soterraren l'àvia al cementeri i tots marxaren a les cases.

Restaren a l'aguait nit i dia durant tres dies. Al quart, veren una colla de soldats armats que venien pel camí dels Benifaium i tothom, de primer, va fugir en direcció a les marjals. Però els nouvinguts alçaren ben alts uns penons molt ben brodat. Per si de cas, els homes del caseriu agafaren les corbelles entre mans i s'hi aproparen a poc a poc.

Uns dels nouvinguts va repicar un tabal i el que semblava el capdavanter feu un ban en la llengua comuna:

–En nom del virrei faig saber que tota la gent d'aquest llogaret resta al seu servei per a lluitar amb

totes les forces per la defensa de la terra contra els criminals de les Germanies.

Un home gros que venia amb la colla tallà el pregó tot rient-se:

–Ha, ha, ha! Aquests moros de la merda, parits pel cul dels dimonis no l’entenen, sergent. Seria millor lligar-los ben lligats i pegar-los una bona garrotada entre cap i coll, perquè ens seguiren!

Llavors, Iussuf i, rere d’ell, els altres homes que havien entés el que havia dit l’home gros, feren un pas endavant amb les corbelles enlairades.

Els soldats del virrei, en veure les corbelles, s’esglaiaren força i feren un pas enrere.

Aleshores, Iussuf ben Palau demanà permís per parlar i va dir:

–Soc Iussuf fill dels Palau i entenc el que heu dit. Ningú de nosaltres no coneix el virrei de què ens parleu, però estem disposats a lluitar per la terra i pels nostres fills i tan sols necessitem la benedicció del nostre amo i senyor, Martí de Gilabert.

El sergent contestà:

–Siau benvinguts a la lluita. Cal que sapiguen que el vostre amo i senyor, Martí de Gilabert, va morir fa uns dies a la porta de sa casa d’Alqualija a mans de la Germania.

En sentir-ho, el vell Massud vessà llàgrimes pel seu amo i exclamà:

–Combateu-los! Déu els penarà per les vostres mans i els travessarà el cos i us donarà la victòria i guarirà el pit del nostre poble.

Per això, Iussuf i quatre homes més feren part d'una de les colles armades pel virrei. La resta dels homes, les dones i la menudalla restaren al caseriu durant tres dies més. Després, el vell Massud manà que les dones i els menuts marxaren a les terres altes d'Alginet.

Caigué sobre els meus avantpassats una desgràcia que feu oblidar altres preocupacions. L'enemic de les Germanies arribà com els llamps i els trons. La mort s'arrossegà com els cucs i Déu permeté el martiri dels germans; emperò, els ulls dels meus avantpassats s'il·luminaren amb la llum de la bona direcció i prengueren el camí de la lluita contra els que havien dut el sofriment.

II

A l'entrada d'Alasquer s'ajuntaren, almenys, dos-cents homes. La gent de la Germania havia fet un bon setge; però els defensors lluitaren amb molta valentia i no permeteren l'entrada dels agermanats. Aquests, en veure que s'apropava l'exèrcit del virrei, alçaren el setge i marxaren fugint.

Com que la Germania tenia moltes colles i, per això, es movia pertot arreu, el comandant del virrei, en Melcior Perillós, determinà fer, també, moltes quadrilles tot i que foren menudes.

Iussuf ben Palau formà quadrilla amb onze creients més, set soldats pagats pel virrei i un capellà de cristians. Era cap de colla un dels soldats, anomenat Salvatierra. Aquest home no parlava cap altra cosa que no fora la llengua de Castella i només podia comunicar-se amb el capellà de cristians.

De primer, caminaren amunt i avall i no trobaren cap rastre de la gent agermanada. Després, marxaren en direcció a Alzira, però, en veure en la direcció del nord molt de fum, Salvatierra feu un senyal amb la mà i la quadrilla caminà cap on es veia la fumarada. Després de travessar un riu per un pont vell de pedra i un altre riu pels guals, arribaren on es veia l'arrel del fum.

Una quadrilla ben armada d'homes del virrei havia fet un bon munt de llenya seca, serrat de blat i canyes a la mateixa porta de l'esglesieta de cristians del caseriu d'Algemesí i li havien botat foc.

En veure-ho, Salvatierra manà que la colla restara quieta i envià el capellà de cristians perquè s'assabentara al prop del que passava.

El capellà tornà dient que dins de l'església hi havia una dotzena d'homes de la Germania que, des de la matinada, romanien dins sense rendir-se. Per això, els homes del virrei havien fet la foguera.

A la impensada, la teulada de l'esglesieta caigué a terra i, tot seguit, se sentiren des de dins crits i socors. De seguida, uns quants homes de la Germania isqueren entre les flames i un d'ells ho feu corrent i amb una destal a la mà. Aleshores, els soldats del virrei el prengueren ben fort pel coll i per les cames i li tallaren un braç amb la mateixa destal que ell portava. Als altres, els lligaren ben lligats de mans i peus i els llançaren vius damunt de la foguera.

Mentre, uns quants homes i dones del caseriu d'Algemesí, ho miraren tot ben vist, però ningú no gosà dir res.

Quan el foc amainà, Salvatierra manà que la colla marxara en direcció a Alzira. Feren nit als canyars del riu.

L'endemà, veren una altra quadrilla que marxava en la mateixa direcció. Aquesta colla era, quasi tota, de creients. Després d'una conversa entre el Salvatierra i el que manava l'altra quadrilla, de les dues en feren una.

En arribar a un tret de pedra de les portes d'Alzira, de cop sobte, isqué un grup molt nombrós d'homes armats per la Germania, cridant:

—A mort! A mort!

Llavors, Salvatierra, corglaçat, feu també un crit, però ningú de la seua quadrilla no entengué ni una sola paraula. Per això, els homes que portaven els penons els tiraren a terra i cadascú fugí per on pogué.

Iussuf ben Palau, el capellà de cristians i dos creients més s'amagaren als canyars on havien fet nit i, en tocar migdia, a poc a poc i sense fer soroll, isqueren al camí i tornaren a Algemesí.

Però, a la placeta on era l'església cremada, un home bramà:

—Aquests són dels que botaren foc!

I, de seguida, un altre afirmà:

—És veritat! Jo els vaig veure!

Llavors, els encerclà molta gent i els digué «assasins, moros de merda, capellà traïdor», i altres coses més i tothom començà a pegar-los puntades de peu i punyades fins que un d'ells proposà que potser el millor fora lligar-los i botar-los foc com ells havien fet amb l'església i amb la gent de la Germania.

I després de lligar-los amb cordes, feren un muntó amb fustes mig cremades de la mateixa esglesieta i garbes de llenya. Llavors, Iussuf ben Palau pregà a cau d'orella: «Déu ens allibere, però que es faça el que Déu dicte. Lloances a Déu». El capellà de cristians, amb molts crits i gemecs, no parà de dir que ell no havia lluitat mai contra la Germania, ni havia botat foc a res.

Aleshores, un dels homes li ventà un colp al cap amb un mànec d'aixada i el capellà caigué d'esquena a terra malferit de debò i començà a moure les cames i el cap i a traure una bromera blanca per la boca. En veure-ho, una dona cridà:

–Té el dimoni dins! Té el dimoni dins!

Tothom reculà i, en un instant, només restaren a la placeta els presoners. Iussuf ben Palau i els dos creients més aconseguiren desfer els nusos de les cordes i, encara que molt adolorits pels colps, pogueren fugir en direcció a les marjals.

Demanaren socors a Déu i Ell els donà l'alliberació. No hi ha poder ni força per suportar els mals sense Déu alt i poderós.

Durant bastant temps hi hagué pau al caseriu. Fins i tot, les dones i els xiquets tornaren de les muntanyes i referen els canyissos de cuc i els homes pogueren treballar els guarets de l'arròs.

Alhora, arribà el procurador del nou amo i senyor, en Joan de Gilabert, i apareularen, de bell nou, els compromisos de pagament.

Però, al fort de l'estiu, els aiguaderets digueren que s'hi veien, una altra vegada, quadrilles de gent armada pertot arreu. Llavors, l'avi Massud aconsellà que les dones i els xiquets marxaren a les terres altes i que els homes tingueren els ulls ben oberts.

Un dia, a la matinada, veren un home que fugia i, alhora, cridava.

Dos més anaven rere seu. En apropar-s'hi més, els homes del caseriu s'adonaren que el que fugia era creient, perquè de tant en tant demanava socors en l'algaravia. Aleshores, la gent del caseriu donà veus, també en algaravia.

Llavors, els perseguïdors s'aturaren i, poc després, giraren cua.

Després de trencar l'alé, aquell home digué que era quincaller de les terres muntanyenques i venia corrents des del lloc d'Algemesí, on hi havia un rebombori molt gran.

—Digues, germà —preguntaren els del caseriu—. Són de la Germania els teus perseguïdors?

—No sé què és la Germania —respongué.

—Digues, germà —tornaren a preguntar—. Què volien aquests homes d'un quincaller?

L'home contestà que no ho sabia de cosa certa. Tan sols que, en arribar a Algemesí, els dos homes li havien llevat l'ase i la mercaderia i l'havien dut a una església cremada i, com que no hi havia ningú, el portaren a una altra casa. Dins de la casa, un capellà de cristians li tirà aigua i li banyà el cap.

Ell no parà de reclamar l'ase i la mercaderia, però aquells dos homes, sense contestar res de res, feren mitja volta, tiraren mà als ramals de l'ase i marxaren amb les pertinences. Aleshores, ell es posà a cridar com un boig,

Els digué lladres i els tirà pedres. Els dos homes lligaren l'animal a un reixat i es posaren a perseguir-lo.

—El que acabes de contar, germà, no pot ser veritat —digué l'avi Massud—. Els capellans de cristians tan sols

banyen el cap dels cristians, però no els nostres caps, perquè ho prohibeixen les seues creences.

El quincaller contestà que tot el que havia contat era cert i posà a Déu per testimoni i, per això, tothom cregué que havia dit la veritat i el deixaren anar en pau.

Els politeistes desferen els seus principis i augmentaren les confusions a les terres de Sukr.